
TURINYS

ĮVADAS 1

I. KAIMO GYVENIMAS: NAMAI IR DARBAS 5

Vikingų namai	6
Vikingų šeimos	9
Vyriškas įvaizdis	12
Moteriškas įvaizdis	16
Ūkininkavimas kalnuose ir fjorduose	20
Medžioklė ir žvejyba	23
Valgyk kaip jarlas	25
Vikingų alus	29
Medus ir midus: dievų nektaras	34
Audimas ir siuvimas	38
Vikingo įrankių skrynia	43

II. KARALYSTĖ: SOCIALINIS GYVENIMAS 47

Puotos ir šventės	48
Asmens higiena	51
Barzdos	54
Moterų plaukai	58
Juvelyriniai dirbiniai	61
Gėrimo papročiai	66
Vedybos	68
Žaidimai ir sportas	74
Epinė poezija	77
Karalius po karaliaus	79

III. VIKINGAI UŽSIENYJE: JŪROMIS Į NAUJUS PASAULIUS 87

Laivų statyba	88
Ant vandens	95
Navigacija	99
Plėšikai ir kariai	103
Karaliaus anglų ar vikingų kalba?	108
Karo pasakojimai: tikrovė ar mitai	110
Ragnaras ir kraujo erelis	116
Ginkluotė	123
Kaip Rusia gavo savo pavadinimą	130

Pirkliai ir prekybininkai	132
Tyrinėtojai ir naujakuriai	136
Į Islandiją vakaruose	139
Per Šiaurės Atlantą	150

IV. VALHALA: DIEVAI IR POMIRTINIS

GYVENIMAS. 165

Dievų pasaulis	166
Odinas	168
Toras	170
Freiras ir Frėja	175
Kiti dievai ir deivės	178
Viskas, išskyrus hobitus	182
Pagoniški ritualai	184
Ragnarokas: dievų nuopuolis	193

PRIEDAI: SUŽINOKITE DAUGIAU. 199

I priedas. Laiko juosta	200
II priedas. Naujasis Vinlandas: vikingo kelionė	204
III priedas. Vikingų muziejų topas	211
IV priedas. Tolesniam skaitymui	215

VIKINGŲ GYVENVIETĖS

I

KAIMO GYVENIMAS

NAMAI IR
DARBAS

VIKINGŲ NAMAI

Pakeliui į ūkį

Vikingų amžiuje dauguma skandinavų gyvendavo nedideliuose kaimeliuose, kuriuos sudarydavo nuo šešių iki aštuonių ūkių, miestų buvo mažai. Kiekviename ūkyje stovėdavo

*Entuziastingieji
jūrininkai vikingai
statydavo laivo korpuso
formos ilgusius namus.*

po ilgąjį namą – pagrindinę buveinę, kurią sudavo ūkiniai pastatai, tokie kaip arklidės, sandėliai, o visi šie pastatai būdavo aptverti tvora. Kalvės, kėlusios gaisro pavojų, stovėdavo valdų pakraštyje.

Tipinio ilgojo namo sienos būdavo gaubtos, o lenkta stogo linija primindavo apverstą laivą – vikingai viską siejo su laivais. Sienos būdavo iš storų, į žemę įleistų rąstų ir lentų arba pintų šakų, o tarpai užglaistyti – langų nebūdavo. Šiaudiniai stogai buvo dengiami ant medinių sijų. Dažnai pastatas buvo padalytas pusiau – viename namo gale buvo įrengti gardai galvijams, o kitame gyveno šeima.

+ NAMŲ VELĖNA +

Vėlyvesniuose vikingų amžiaus laikotarpiu, maždaug po 870 m., naujakuriai pasiekė Islandiją ir Grenlandiją, kur medžiai buvo nedideli ir augo rečiau. Namus jie statydavo iš velėnos, kurią sienoms supjaustydavo ir sudėdavo kaip plytas, lubų sijas konstruodavo iš jūros išmestos medienos, o ant jų klodavo velėną, kad ant stogo augtų žolė. Kartais norėdami geresnės izoliacijos pamatus įkasdavo į žemę. Apskritai šių namų idėja buvo panaši į velėninius namus, kuriuos jų palikuonys vėliau statė ūkiuose Amerikos Vidurio Vakaruose.

ŠIUOLAIKINIAI VIKINGAI

Nebūtina aukoti komforto ar oro kokybės, kad galėtum pasidžiaugti geriausiais vikingų namų aspektais. Riaumojanti krosnis yra gera pradžia. Jei matyti jūsų namų sijos, pusė darbo jau padaryta. Užuoat apie formalų valgomojo stalą statę kėdes, rinkitės paprastus tamsesnės spalvos medinius suolus. Išbandykite įvairias tekstūras – ant tamsios odinės sofos sluoksniais išdėliokite vilnones antklodes ir netikro kailio pagalves, o ant žemės – ožkenos kilimą, kad priešais ugnį galėtų susirangyti jūsų ištikimas skalikas arba pusiau laukinis katinas. Ant medinės skrynios-kavos stalelio laikykite keletą kauliukų, kad būtumėte pasiruošę draugiškoms lažyboms, taip pat visada būkite nupoliravę ir paruošę gėrimo ragus. Tinkamai atmosferai sukurti užteks ir paprastų vaškinių žvakių, nes deginant autentiškus žuvų taukus gali tekti nusivilti, kad jūsų žymųjį vikingišką svetingumą ne visi įvertins.

Namų dekoras

Viduje šviesą skleisdavo tik blankiai degantys žuvų taukai (taip, žinau, malonu) arba taukų lempos ir gausiai rūkstantys centrinis ir maisto ruošimo laužai, o dūmai turėdavo išeiti per skylę stoge. Nemanau, kad ji buvo labai jau efektyvi.

Palei sienas sustatyti suolai atliko sėdimų vietų, daiktų laikymo ir lovų funkcijas, o prie jų stovėdavo ilgi, siauri mediniai stalai. Nereikia net sakyti, kad privatumo rasti būdavo sunku, tačiau vyras su žmona kartais turėdavo tarsi spintoje įrengtą lovą, kuri užsidarydavo. Turtingi kilmingieji taip pat kartais turėdavo didžiules, išpuoštas medines lovas. Dauguma žmonių miegodavo apsikloję sunkiais vilnoniais apklotais, gal net šiltomis dygsniuotomis antklodėmis. Susidėti papildomus daiktus puikiai praversdavo medinės skrynios ir dėžės – kai kurios būdavo įmantriai išdrožinėtos, o kitos su gudriai sugalvotomis geležinėmis spynomis. Namų ponija nešiodavosi prie diržo prisirišusi žiedą su visais namų raktais – tai buvo jos statuso simbolis.

VIKINGŲ ŠEIMOS

Viskas lieka šeimoje

Vikingų namų ūkį sudarydavo susituokusi pora ir jų vaikai, turtingos šeimos turėdavo ir tarnų. Vikingai, kaip ir kitos vikingų amžiuje ir viduramžiais gyvenusios šeimos, neturėdavo vaikų arba jų turėdavo net iki dešimties ar dvylikos. O taip, atskirų miegamųjų nebūdavo. Ar galite įsivaizduoti?

Vaikai daugiausia laiko praleisdavo mokydami, to, ko jiems turėjo prireikti užaugus. Archeologai yra radę vaikiškų žaislų, pavyzdžiui, lėlių, laivų, kardų, nedidelių gyvūnų

*Vaikiškas žaislas, iš esmės
šių laikų „Mano mažasis
ponis“.*

figūrėlių. Tačiau daugelį žaislų buvo galima panaudoti ir kaip priemones mokytis suaugusiųjų darbų – sukant vilkelį buvo galima išmokti judesių, reikalingų verpti vilną į siūlus, o medinį kardą – naudoti treniruotėse.

Vikingų vaikų švietimas – tai daugiausia pagalba atliekant namų ruošos darbus ir ruošimasis suaugusiųjų darbams. Vaikams galėdavo tekti prižiūrėti ugnį arba pririnkti malkų, padėti ruošiant maistą, rinkti uogas arba rūpintis gyvuliais. Eilėraštyje *Rígsþula*, mite apie socialinių klasių sukūrimą, skaityti ir rašyti runas mokėjo tik aukštesniosios klasės kilmingųjų arba jarlų vaikai.

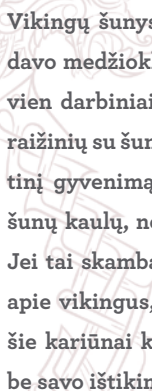
Branda

Vikingų amžiuje gyvenimas buvo sunkus, kūdikių mirtingumo lygis aukštas, o tikimybė, kad moteris mirs gimdydama, – didelė. Tais atvejais, kai tėvai neišgalėdavo pasirūpinti nauju vaiku, iki XIII a. buvo leidžiamas infanticidas. Taip kūdikis buvo paliekamas mirti. Gyvenimo trukmė buvo maždaug keturiasdešimt–keturiasdešimt penkeri metai, todėl išgyvenę vaikai užaugdavo greitai. Sulaukę šešiolikos, berniukai galėdavo gauti palikimą, o mergaitės ištekėti – būdamos vos dvylikos. Vos ištekėjusios jos buvo laikomos suaugusiomis.

+ KAČIŲ NAUDA +

Jeigu jums kilo klausimas, ar vikingai mylėjo gyvūnus, galiu pasakyti, kad kates ir šunis jie daugiausia naudojo kaip darbinius gyvūnus. Vikingai laikė kates, kad šios gaudytų peles, tačiau tai nebuvo paprastos naminės katės. Skandinavų katės buvo prijaukintos laukinės *skogkatt*, arba Norvegų miškinės katės, – stambių kaulų, su pūstomis apykaklėmis ir lūšis primenančiais plaukų kuokštais ant ausų galiukų. Nuotakos dažnai dovanų gaudavo kačiukų, kad šie joms padėtų įsikurti naujuose namuose be pelių – tai buvo ypač puiki dovana dar ir dėl to, kad katė buvo Frėjos, meilės deivės, simbolis.

+ ŠUNIŠKAS GYVENIMAS +

Vikingų šunys dirbdavo šuniškus darbus – juos laikydavo medžioklei ir gyvuliams ganyti. Tačiau jie nebuvo vien darbiniai gyvūnai. Ant runų akmenų galima rasti raižinių su šunimis, lydinčiais savo šeiminius ir pomirtinį gyvenimą, o vikingų kapuose dažnai galima rasti šunų kaulų, nes šie būdavo paaukojami per laidotuves. Jei tai skamba barbariškai, nepamirškite, kad kalbame apie vikingus, ir gana miela (šiek tiek iškreiptai), kad šie kariūnai kelionės į Valhalą negalėdavo įsivaizduoti be savo ištikimų skalikų.

VYRIŠKAS ĮVAIZDIS

Gal įsivaizduojate, kad vikingai rengdavosi vien kailiais ir oda? Bet archeologiniai radiniai rodo, kad dauguma rūbų buvo iš vilnos ir lino audinių, o puošnesnių rūbų pakraščiai būdavo puošiami šilku.

- ♦ **KELNĖS.** Vikingai mėvėjo dviejų skirtingų stilių kelnes: siauras, priglundusias ir laisvas iki kelių. Vyrai su abiejų stilių kelnėmis nešiodavo įvairiaspalvius vyturus arba getrus. Siauros audeklo juostelės būdavo vnyiojamos aplink blauzdas taip, kad dengtų kelnių apsiuvus, jos suteikdavo daugiau šilumos ir apsaugodavo nuo susidėvėjimo.
-

- ♦ **TUNIKOS.** Šie marškiniai ilgomis rankovėmis siekdavo žemiau juosmens, o kad būtų šilčiau, juos buvo galima vilkėti keliais sluoksniais. Tunikos dažniausiai būdavo siuvamos iš vilnos, suapvalinta iškirpte arba įkirpta apykakle, susegama viena saga arba karoliuku. Kai kurios būdavo prigludusios prie kūno, o kitos – platėjančiu liemeniu, bet tam reikėdavo daugiau medžiagos. Kai kurių tunikų apykaklės ir rankogaliai būdavo papuoštais kraštais arba išsiuvinėti.
- ♦ **APSIAUSTAI.** Vyrų apsiaustus prie peties susegdavo metalinėmis sagėmis, kad ranka, kuria laikė kardą, būtų laisva, todėl iš pirmo žvilgsnio galėjai suprasti, ar vyras dešiniarankis, ar kairiarankis. Apsiaustai būdavo gaminami iš vieno stačiakampio audinio gabalo, o audinys galėdavo būti įvairus – nuo lengvučio austos vilnos iki storo veltinio, kuris dabar laikomas dirbtinio kailio rūšimi. Kai kurių aukšto rango asmenų kapuose randama apsiaustų su kailiniais pamušalais ir šilkiniais papuošimais arba languotų vilnonių apsiaustų su kutais.
- ♦ **PALTAI.** Kai kurie rytinės Švedijos mieste Birkoje gyvenę vyrai dėvėjo ilgus rusiškus raitelių paltus, kurie buvo sagstomi tik nuo kaklo iki liemens. Istorikai įsitikinę, kad šie buvo nusižiūrėti nuo Bizantijos imperijos paltų, vadintų *skaramangion*. Prekyba su Rusija vikingų amžiaus pradžioje jau buvo įsitvirtinusi, o vikingai nusižiūrėdavo net madas.

Vikingų mada nebuvo vien odiniai koviniai apdarai. Vyriški drabužiai dažnai būdavo gaminami iš lino ir vilnos audinių.

Apsiaustas,
per petį
susegtas sage

Kepurė

Tunika

Vyturai

- ♦ **KEPURĖS.** Vyriškos kepurės buvo gaminamos iš odos arba austos medžiagos, suapvalintos arba smailios. Turtingi vyrai galėjo sau leisti kepurės išsiuvinėtais ar austais pakraščiais. Panašu, kad Birkoje gyvenę mados mylėtojai buvo pamėgę puošybą metaliniais mazgais. Kovos lauke vyrai nešiojo šalmsus (tačiau be ragų!) – daugiau informacijos rasite skyriuje „Raguoti šalmai“.
- ♦ **DIRŽAI.** Daugybėje kapų buvo rasta paprastų metalinių sagčių su odinių diržų ir spalvotų, kvadratėliais austų medžiaginių diržų pėdsakais. Vyras su savimi prie diržo galėdavo turėti peilį ir kapšą su šukomis, nagų krapštuku, titnagu, žaidimų figūrėlėmis ar monetomis.
- ♦ **APAVAS.** Vyrų ir moterų avėjo odinius batelius arba trumpus aulinius batus, kurie galėdavo būti įsispiriami, taip pat su raišteliais arba sagomis. Dažniausiai apavas buvo paprastas, vikingai nerizikavo brangaus šilko ar austų juostelių siūti prie suknelių ar kelnų apsiuvų, o juo labiau švaistyti apavui.

+ APRANGA BET KOKIAM ORUI +

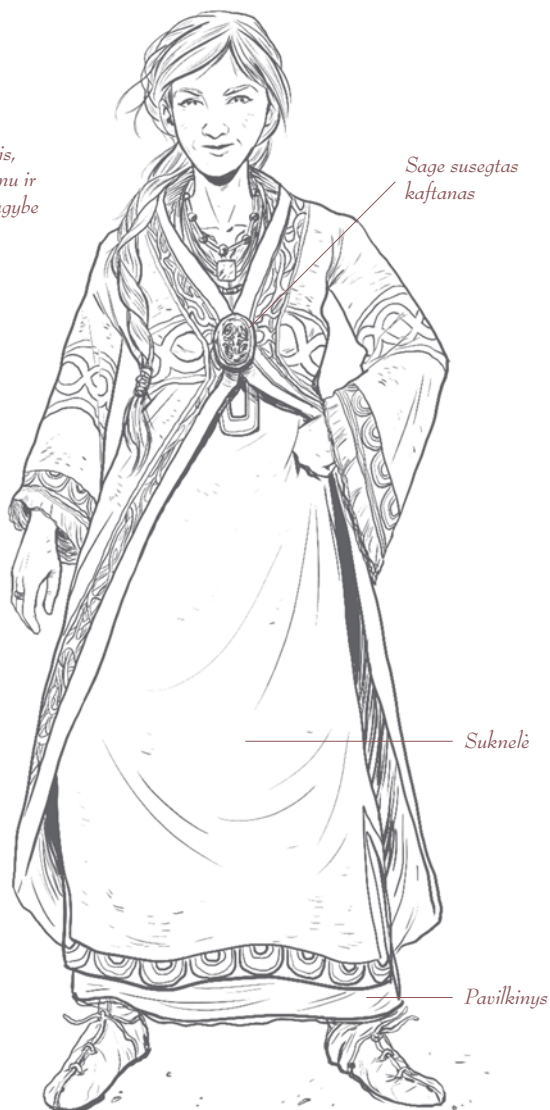
Kadangi Šiaurės Europa negarsėja saulėtu klimatu, vikingai atrado būdą pasigaminti nuo drėgmės apsaugančių rūbų. Norėdami suminkštinti odas, jie jas įtrinavo bičių vašku, o tada apdirbdavo žuvų taukais ir taip apsaugodavo nuo vandens.

MOTERIŠKAS ĮVAIZDIS

Net turtingų vikingių gyvenimo būdas buvo aktyvus, jos daug laiko praleisdavo lauke, todėl daugiasluoksnė apranga buvo praktinis sprendimas, suteikdavęs daugybę progų pasipuoti. Kaip ir vyrų atveju, priešingai nei galima pagalvoti remiantis populiariąja kultūra, kailiai ir oda moterų gyvenime atliko ne tokį ir didelį vaidmenį. Einant link išorinio sluoksnio, štai keturių pagrindinių aprangos sluoksnių paaiškinimas:

- ♦ **PAVILKINYS.** Šis apatinis aprangos sluoksnis buvo iki žemės, su ilgomis rankovėmis, siuvas iš nedažyto lininio audeklo. Priklausomai nuo regiono, šis rūbas šiek tiek skyrėsi: apykaklė galėjo būti labai plati arba įkirpta, susegama nedidele metaline sage, pavilkinys – plisuotas arba lygus, su platėjančiais įsiuvais (à la namuose pasisiūtos į apačią platėjančios kelnės) arba tiesaus kirpimo. Birkoje buvo madinga dėvėti plisuotą pavilkinį su trumpesne suknele, kad dalis šio apatinio kyšotų iš po suknelės.
- ♦ **SUKNELĖ.** Taip pat iki žemės, buvo dėvima ant pavilkinio, siuvama iš lino arba vilnos. Dažniausiai dažoma ryškiomis spalvomis, o rankovės ir krūtinė puošiamos siuviniais, pintomis juostelėmis ar importuoto šilko juostelių aplikacijomis. Prašmatnieji švedai, gyvenę buvusiam prekybininkų mieste Birkoje, kartais naudodavo metalinius apsiuvus, pavyzdžiui, sumazgytas sidabrinės

*Vikingų moteris,
apsivilkusi sijonu ir
kaftanu su daugybe
papuošimų.*

*Sage susegtas
kaftanas*

Suknelė

Pavilkinyjs

vielos juosteles arba metalinius tinklelius. Kai kur buvo naudojami kailių apsiuvai, bet dauguma žmonių kailio nelaiškė dekoracija.

- ♦ **SUKNELĖ-PRIJUOSTĖ.** Šis susisiaučiamas rūbas vietoj rankovių turėjo petnešas, kurias prilaikė išskirtinės sagės. Audinys mažiau dekoruotas, nes tai buvo viršutinis rūbas, kuris stipriai nusidėvėdavo.
- ♦ **ILGAS APSIAUSTAS ARBA KAFTANAS.** Ne, ne aštuntojo dešimtmečio Elizabeth Taylor stiliaus kaftanas, nors būtų visai puiku. Tai vilnonis apsiaustas iki žemės, ties krūtine susegamas dar viena didele sage. Kaftanas galėjo būti su lino arba šilko pamušalu, o liemuo, kaip ir suknelės, gausiai puoštas. Jis pakeitė beformę skarą, o vėliau vikingų amžiuje tapo nebemadingas, nes labiau išpopuliarėjo plisuoti pavilkiniai.

Vietos spalvos

Vietoje auginti augalai, tarkim, dažinės raudės šaknis ir geltonosios dažinės mėlžolės lapai, diktavo ir daugelio vikingių garderobo spalvas.

- ♦ **MĖLYNA:** Skandinavija
- ♦ **TAMSAI RAUDONA:** Danelagas (danų teisė Anglijoje*)
- ♦ **PURPURINĖ:** Airija

* Danelagas (angl. Danelaw) – teisė, galiojusi dalyje Anglijos, užkariautos danų ir norvegų vikingų, kuri, be teisinės, ilgainiui įgijo ir geografinę konotaciją. (Čia ir toliau – vert. pastabos.)

Daugiau apie dažymo metodus skaitykite skyriuje „Audimas ir siuvimas“.

ŠIUOLAIKINIAI VIKINGAI

Pridėk savo išvaizdai šiek tiek vikingiško žavesio. Natūralus linas ir vilna yra puikus pasirinkimas, kaip ir ilgesni sijonai (rašant šią knygą išpopuliarėję vidutinio ilgio plisuoti sijonai). Išbandykite ilgą vilnonį kardiganą, odinius aulinius batus smailiais priekiais ir striukę su kailiu apsiūtu kapišonu. Audinių parduotuvėje paieškokite kaspinių su lygiagrečiais geometriniais raštais šviesiame fone, kad galėtumėte rūbus apsiūti juostelėmis, panašiomis į austas su kaladėlėmis vikingų amžiuje. Juostelę prisiūkite keliais centimetrus aukščiau sijono apsiuvo arba marškinių ar megztinio rankovių. Vien įsisegę puošnią metalinę sagę iškart būsite panašesni į šiauriečius. Dauguma vikingių segėdavo ovalias arba apskritas sages, pagamintas iš alavo arba sidabro ir papuoštas smulkiu filigranu ar persipynusiomis gyvūnų formomis.